

In vendar: mogoče bi si tudi kdo, ki Prešerna bere, želel tako imeniten faksimile, pa se težko odloči plačevati usnjeno škatlo — ali se ne bi dalo dobiti tudi samo tisto, kar je v škatli? Pa tudi moti: strašna razlika je med škatlo in broširano, nerazrezano knjigo v njej; ne samo lepotna, marveč razlika, ob kateri vstanejo človeku lasje pokonci; svojčas je meščan Prešerna zavračal, ker

ga ni razumel — ali bi ga danes kupoval brez usnjene škatle? Založbeni komercialisti bi najbrže odmajali z glavo, mi pa se nemudoma vprašamo: kakšen in kolikšen kulturni razvoj je doživela tista plast slovenstva, ki ji je nova izdaja namenjena? V zadnjih 125 letih namreč.

Alenka Logar-Pleško

POLJSKA MONOGRAFIJA O JUŽNOSLOVANSKIH KRAJEVNIH IMENIH S PRIPONO -ci

Avtor monografije* izhaja iz seminarja krakovskega imenoslovca W. Taszyckiego in pri nas ni neznan. V šolskem letu 1965-66 je bil lektor za poljski jezik na filozofski fakulteti v Ljubljani, pozneje pa docent v Beogradu. V tem času je v Jeziku in slovestvu, v Analih beogradske filološke fakultete in v Filološkem pregledu objavil več razprav za imenoslovno tematiko. Po vrnitvi na Poljsko je Lubaš postal docent na novoustanovljeni šlezijiški univerzi v Katovicah.

O vprašanju krajevnih imen na *-ci* (*-ovci*, *-evci*, *-avci*, *-inci*) (Mačkovci, Beltinci, Martinovci, Trnovci, Odranci, ipd.) pri južnih Slovanih se je že precej pisalo; večkrat se je ob teh imenih ustavljal Petar Skok, delno pa so o njih razpravljali tudi Rospond, Bezljaj, Kolarič in dr. Za bolgarsko jezikovno ozemlje se Lubaš opira na izčrpno obravnavo J. Zaimova.

Isti tip krajevnih imen srečujemo pogosto tudi na Slovaškem, v zahodni Ukrajini in na belorusko-poljsko-ukrajinskem jezikovnem stičišču (prim. str. 9); če primerjamo zemljepisno razširjenost teh imen in pasove njihove pogostnosti v severnih jugoslovanskih območjih, se nam docela potrdi domneva Z. Stieberja (Zarys dialektologii języków zachodniosłowiańskich, 1956, str. 14, 21, 57), da je bila tvorba krajevnih imen na *-ci* najbolj produktivna pri panonskih Slovanih, zato šteje prav to potezo med najvidnejše dokaze za neposredno jezikovno povezanost Slovakov z južnimi Slovani.

W. Lubaš se je v svoji razpravi odločil za kompleksno in celovito obravnavo južnoslovanskih krajevnih imen na *-ci*. Zbral je

ustrezno historično in današnje jezikovno gradivo (okoli 2400 imen), ugotovil njihovo absolutno razširjenost in njihovo gostoto v odnosu do drugih imenskih tipov, posebno do tistih na *-ići/-iči*. Glavni vir za Slovenijo je bila avtorju Bezlajeva toponomastična zbirka, Kosovo rokopisno gradivo za historično-geografski slovar, Kosove izdaje urbarjev, razni leksikoni in druge zbirke krajevnih imen.

Bogato sodobno in historično gradivo daje avtorju dovolj možnosti tudi za teoretična razglabljanja o vprašanih imenoslovja sploh; zlasti si prizadeva, da bi izluščil tiste posebnosti lastnih imen (še posebej krajevnih), s katerimi se le-ta ločujejo od občnih. Sprejema načelo, ki se je v leksikologiji že uveljavilo, da pomeni občno ime vrsto »predmetov«, lastno ime pa posamični »predmet« z lastnostmi vrste. L. pripisuje precejšnjo pomembnost tudi dejstvu, da lastno ime uporablja navadno le ožji krog pripadnikov nekega jezika; seveda velja to bolj ali manj le za čas nastanka imen, pozneje pa važnejša imena prestopijo jezikovne meje.

Ko govori avtor o izvoru in besedotvorju izrazov, ki so postali krajevna imena na *-ci* (tudi z razširjeno pripono), ugotavlja, da je izhodišče imen tega tipa zmeraj le v etnonimih in patronimih (*Dobravci* so najprej prebivalci, ki živijo na *dobravi*, po njih pa se imenuje kraj; *Ivanovci* je skupina ljudi, ki izvira od *Ivana* in nato kraj, kjer le-ti prebivajo); v procesu toponimizacije občnih imen (ali drugih lastnih imen) torej ne moremo govoriti o besedotvorju krajevnih imen, pa tudi ne o »krajevnoimenskem« pomenu, ki ga je ime dobilo ob izpeljavi.

V poglavju o obliki krajevnih imen na *-ci* rešuje avtor zapleteno vprašanje prehaja-

* Władysław Lubaš, *Słowotwórstwo południowosłowiańskich nazw miejscowych z sufiksami -ci, -ovci, -inci* itp. Prace naukowe uniwersytetu śląskiego w Katowicach, nr. 22. Katowice 1971. Str. 202 + 2 karti.

nja oblike na *-ci* (imen. množ.) v obliko na *-ce* (Novakovci : Novakovce) in dokazuje, da gre za prehod im. množ. moških imen v im. edn. imen srednjega spola; doslej je namreč več avtorjev trdilo (Skok), da so oblike na *-ce* množinski tožilniki, ker se pač krajevna imena uporabljajo najpogosteje ob vprašanju *kam* (v Petrovce, v Mačkovce itd.). Lubaš zavrača tudi razlago Zaimova, ki misli, da gre pri makedonskih imenih na *-ce* za množinski mestnik, v katerem se je pod srbskim vplivom reducirala končni *-h*. L. spremlja proces prehajanja imen na *-ci* v imena na *-ce* ob primerjanju nasprotnega procesa pri imenih na *-(j)ane, -čne, -are, iči/-iči/-ište*. Na tabelah s statističnimi podatki po stoletjih so lepo razvidne razvojne tendence. Avtor pravilno poudarja, da nam historična morfologija občnih imen ne more v celoti pojasniti oblikovnih sprememb pri lastnih (krajevnih) imenih, ker so se leta od njih odtrgala in izolirala; zato so lahko kot oblikovne okamenine prešla med edninske samostalnike srednjega spola.

V osrednjih dveh poglavjih razvršča avtor krajevna imena na *-ci* (*ovci, -evci, inci, -avci*) po etnonimičnem in patronimičnem izvoru, ob vsakem imenu daje časovno in zemljepisno dokumentacijo in (če je mogoče) tudi etimološko razlago. Poglavji sta notranje zelo razčlenjeni, tako so npr. etnonimična krajevna imena razdeljena najprej na tri strukturne tipe, od teh pa še vsak na nekaj podtipov; v okviru takih podtipov so nanizana imena na *-ci* (in z razširjeno pripono) po stoletjih; kot »sodobna« šteje L. imena od začetka 19. stoletja dalje.

V treh (krajših) končnih poglavjih se L. ukvarja najprej s formalno oznako besedotvornih podstav, z glasovnimi alternacijami, ki nastajajo pri izpeljavi imen in z načini same izpeljave; ločuje štiri načine: polna sufiksacija, dezintegralna sufiksacija, paradigmatična izpeljava, sestavljenke. Medtem ko poznajo patronimična imena le polno sufiksacijo (*Filip-ovci*), le-ta pri etnonimičnih sicer prevladuje (*Trn-ovci*), vendar srečujemo pri njih tudi dezintegralno sufiksacijo (*Bister-ci* od *Bistrica*, z opustitvijo pripone *-ica*), paradigmatično (redko) izpeljavo (*Lepenci* od *Lepenac*) in sestavljenke (*Lizoperci*).

Eno najtežjih vprašanj v zvezi s krajevnimi imeni na *-ci* je določitev distribucije ne-

razširjene in razširjenih pripon (*-ci, -ovci, -evci, -inci, -avci*) in ugotavljanje razmerja do drugih pripon (*-(j)ane, -čne, -are, iči/-iči/-ište*). Lubašu se je v veliki meri posrečilo izločiti tiste formalne in pomenske lastnosti podstave, ki so vplivale pri izbiri pripone. Posebno prepričljivi so tisti odstotki, ki se opazno oddaljujejo od drugih (npr. patronimična imena s pripono *-ovci*, prav tako podstave z dvema soglasnikoma, ki skoraj stoodstotno tvorijo imena na *-ovci, -inci*).

Med najzanimivejša poglavja moramo vsekakor prišteti poglavje o zemljepisni razširjenosti krajevnih imen na *-ci*. Pri ugotavljanju tkim. relativne geografije imen na *-ci* pride L. do sklepa, da so na jugoslovanskem jezikovnem ozemlju štirje izraziti gostotni pasovi glede krajevnih imen na *-ci* (od 30 % do skoraj 0 %; prim. zemljevid št. 1). V najbogatejši pas spadajo Pomurje, Slavonija in Baranja; drugo stopnjo gostote (boqato) sestavljajo: Srem, Banat, sev. Šumadiia, Podonavje, sev. Bosna, jugovzh. Srbia, Makedonija; tretji (revni) pas obsega Medžimurje, Hrv. Zagorje, osrednje dele Hrvatske, Dalmacijo, vzh. Bosno in Hercegovino, Raško; četrta (najrevnejša) področja so v Črni gori in ob Timoku. K četrtemu pasu moramo nedvomno prišteti tudi Slovenijo (razen Slov. goric in Pomurja), čeprav ni jasno, zakaj je avtor to v tekstu opustil (prim. str. 162 in 167), medtem ko je na zemljevidu označeno.

Podobno ugotavlja avtor tudi zemljepisno razširjenost imen na *-ce*, zemljepisno opozicijo krajevnih imen na *-ci* (in z razširjeno pripono) in imen na *-iči/-iči/-ište*. Iz primerjave področij (glede gostote enega in drugega tipa imen) L. sklepa, da velika produktivnost enega tipa skoraj popolnoma izključuje tvorbo drugega. Precej drugačna je podoba glede gostote krajevnih imen na *-(j)ane, -čne* in njihovega odnosa do gostote imen na *-ci*; pri tem gre za stare etnonimične tipe, ki so posejani po vsej Jugoslaviji in se njihovo število le ponekod dvigne nad število imen na *-ci*.

Lubaševa monografija je vseskozi zanesljiv, na bogato gradivo oprt prispevek južnoslovanskemu imenoslovju; škoda le, da svoje raziskave ni razširil preko državnih meja (Tržaško, Goriško, Slov. Benečija, Koroška).

Franc Jakobin
Filozofska fakulteta v Ljubljani